

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور

۱۱. افزایش پنجاه درصدی میزان جزاهای نقدی

قانون مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات و الحاقات بعدی

(موضوع ردیف نخست جدول شماره ۱۶ لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور)

مقدمه

تعیین کیفر یکی از مهم‌ترین و حساس‌ترین مقوله‌های سیاست کیفری هر نظام حقوقی است. این امر باید با ظرافت و دقت بسیار و به صورت موردی انجام گیرد. جزای نقدی، در حال حاضر در اغلب نظام‌های کیفری به عنوان یکی از شایع‌ترین کیفرها پذیرفته و وارد نظام کیفری آنها شده است. با این حال، از آنجا که چالش‌های اقتصادی در گذر زمان بر ارزش پول کشورها مؤثر است، می‌تواند ارزش جزای نقدی و به تبع آن بازدارندگی ناشی از آن را تحت تأثیر قرار دهد. از این باب، کشورهایی که در معرض تلاطم‌های اقتصادی قرار دارند به منظور فائق آمدن بر این مشکل، راه چاره را در تعدیل جزاهای نقدی دیدند و هر چند سال یک‌بار با توجه به نرخ تورم دست به تعدیل آن می‌زنند. این امر می‌تواند با به روز کردن میزان جزاهای نقدی، علاوه بر آنکه بازدارندگی کیفر مذکور را حفظ کند، موجب افزایش درآمدهای دولت نیز شود. به‌ویژه آنکه جزای نقدی یکی از مجاری درآمد دولت‌ها محسوب می‌شود. بدین ترتیب، تا هنگامی که ارزش پول دستخوش تغییر و تحول قرار گیرد، به ناگزیر باید میزان جزاهای نقدی نیز هر از چند گاهی مطابق آن تعدیل شود. پرواضح است که هرچه قانونی قدیمی‌تر باشد، لزوم روزآمد کردن مبالغ جزای نقدی برجسته‌تر می‌شود. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور نیز در این راستا و به منظور افزایش درآمدهای دولت، در ردیف نخست جدول شماره ۱۶ این لایحه پیشنهاد شده است که ۵۰ درصد به مبلغ جزاهای نقدی مندرج در قانون مبارزه با مواد مخدر افزوده شود. در ادامه این گزارش به بررسی ابعاد این موضوع می‌پردازیم.

مشخصات لایحه

دوره دهم - سال سوم

شماره ثبت:

۵۲۵

شماره چاپ:

۱۲۴۷

تاریخ چاپ:

۱۳۹۷/۱۰/۵

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

بررسی پیشنهاد افزایش ۵۰ درصدی میزان جزاهای نقدی قانون مبارزه با مواد مخدر

مبلغ جزاهای نقدی مندرج در قانون مبارزه با مواد مخدر مربوط به سال ۱۳۷۶ است و از آن زمان تاکنون تعدیل نشده است. با توجه به اینکه بخش مهمی از جرایم این حوزه، به منظور کسب سود اقتصادی ارتکاب می‌یابد، جزاهای نقدی مندرج در آن قانون با توجه به تغییرات ارزش پول، امروز بازدارندگی لازم را نداشته و تناسب سود حاصله و جزای نقدی مقرر نیز بر هم خورده است. از این رو، تعدیل آن ضروری به نظر می‌رسد. به ویژه آنکه تکلیف مقرر در ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی مبنی بر تعدیل مبالغ جزاهای نقدی در کلیه قوانین کیفری هر سه سال یک بار عملی نشده است.^۱

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۶۲۳۷

تاریخ انتشار:

۱۳۹۷/۱۰/۱۷

۱. ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی: «کلیه مبالغ مذکور در این قانون و سایر قوانین از جمله مجازات نقدی، به تناسب نرخ تورم اعلام شده به وسیله بانک مرکزی هر سه سال یک‌بار به پیشنهاد وزیر دادگستری و تصویب هیئت وزیران تعدیل و در مورد احکامی که بعد از آن صادر می‌شود لازم‌الاجرا می‌گردد».

از این رو، افزایش ۵۰ درصدی جزاهای نقدی موضوع قانون مبارزه با مواد مخدر مندرج در بند «۱» جدول ۱۶ لایحه بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور، در این راستا، منطقی و مطلوب است. با این حال، اعمال تغییرات ۵۰ درصدی در کیفرهای پیش‌بینی شده در این قانون می‌تواند در مواردی همراه با ملاحظاتی باشد. از جمله ملاحظات در این خصوص، ناتوانی مرتکبان در پرداخت جزای نقدی و افزایش جمعیت کیفری زندان‌هاست. با توجه به اینکه در حال حاضر نیز بخشی از زندانیان مواد مخدر را همین گروه تشکیل داده‌اند. ملاحظه دیگری که پیرو تغییر میزان جزای نقدی به میزان ۵۰ درصد به چشم می‌خورد، تغییر درجات جزای نقدی پیش‌بینی شده در قانون مبارزه با مواد مخدر است. با این حال، کاهش ارزش جزاهای نقدی مندرج در این قانون در طول زمان موجب شده که در موارد پیش‌بینی توأمان جزای نقدی و حبس یا شلاق برای یک جرم، در نظام درجه‌بندی ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی، این کیفرها را در درجات مختلف و گاه با فاصله چهار درجه‌ای قرار دهد و جزای نقدی درجه هفت یا هشت در کنار حبس درجه سه یا شلاق درجه ۶ جای گیرد. بنابراین، افزایش ۵۰ درصدی پیشنهادی می‌تواند درجه جزاهای نقدی را به درجه سایر کیفرها نزدیک کند و در عمل تأثیر چندانی در درجات کیفرهای پیش‌بینی شده ندارد. هرچند در مواردی نیز منجر به تغییر در درجه جرم ارتكابی می‌شود. از معدود موارد تغییر درجه جرم ارتكابی که می‌تواند در تغییر سیاست‌های مترتب بر آن نیز مؤثر باشد، تغییر جرم موضوع بند «۲» ماده (۲) قانون مبارزه با مواد مخدر است که در حال حاضر با توجه به میزان جزای نقدی (پنجاه تا پانصد میلیون ریال) درجه سه محسوب می‌شود و با این اصلاح به درجه دو (هفتادوپنج تا هفتصدوپنجاه میلیون ریال) تبدیل می‌شود. این تغییر موجب می‌شود که این کیفر قابل تعلیق نباشد. در سایر موارد این اصلاح تأثیر چندانی در تغییر سیاست‌های حاکم بر کیفرهای مندرج در قانون مبارزه با مواد مخدر نخواهد داشت.

در این خصوص، ملاحظه مهم دیگری نیز مطرح می‌شود. در حال حاضر به موجب ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی هرگونه افزایش جزای نقدی یا سایر مبالغ مندرج در قوانین کیفری باید با توجه به نرخ تورم صورت گیرد و تعدیل براساس معیاری غیر از این موجب دوگانگی ملاک‌های قانونی می‌شود که شایسته قانونگذار نیست. بدین ترتیب، می‌توان پیشنهاد داد که این افزایش با توجه به نرخ تورم جزاهای نقدی از سال تصویب تاکنون صورت گیرد که البته ممکن است حتی بیش از ۵۰ درصد باشد.

جمع‌بندی

با توجه به گذر زمان و تغییر ارزش پول در نظام اقتصادی و وجود تورم، تعدیل و روزآمد کردن جزاهای نقدی امری ضروری است. این امر علاوه بر اینکه موجب افزایش درآمدهای دولت می‌شود، می‌تواند بازدارندگی اعمال جزای نقدی را نیز حفظ کند. این امر به ویژه در جرائم مربوط به مواد مخدر که بخش مهمی از آن برای کسب سود ارتكاب می‌یابد، ضرورتی دوچندان دارد. از این رو، پیشنهاد افزایش ۵۰ درصدی جزاهای نقدی موضوع قانون مبارزه با مواد مخدر امری پذیرفتنی و قابل دفاع است. با این حال، این نکته وجود دارد که اولاً مشخص نیست ۵۰ درصد بر چه اساسی پیشنهاد شده است و ثانیاً قانون بودجه که قانونی موقتی است نمی‌تواند متکفل افزایش میزان جزای نقدی مقرر در قوانین کیفری باشد. از این رو به جهت جلوگیری از استمرار چنین رویه‌ای پیشنهاد می‌شود به جای این اقدام، دولت از سازوکار مقرر در ماده (۲۸) قانون مجازات اسلامی مبنی بر تعدیل جزاهای نقدی به تناسب نرخ تورم اعلامی از سوی بانک مرکزی استفاده کند.